

Een nieuwe toekomstblik met Panorama Waterland

Vitens staat voor de opgave nu en in de toekomst voor voldoende drinkwater te zorgen. De beschikbaarheid kent echter steeds vaker extremen (van heel veel water tot veel te weinig water) en de grote opgaven, zoals de energietransitie, klimaatdoelstellingen en een omslag naar kringlooplandbouw hebben impact op de leefomgeving en op onze drinkwaterbronnen. Met elkaar kunnen we vaststellen dat de huidige inrichting van het watersysteem tegen haar grenzen aanloopt. In het derde extreem droge jaar op rij worden we hier opnieuw mee geconfronteerd.

Dit is voor Vitens de aanzet geweest tot het ontwikkelen van een nieuw integraal ruimtelijk concept, Panorama Waterland. Daarin is water een leidend principe, kunnen functies worden gecombineerd op een manier die aansluit bij de hydrologie en bodem van een gebied en kunnen de maatschappelijke opgaven in slimme combinaties worden opgepakt. Een concept als Panorama Waterland kan daarmee bijdragen aan het vormgeven van de toekomst. Vitens zet in op het in praktijk brengen van dit concept samen met gebiedspartners.

“Iedereen is eigenaar van een stukje van het probleem. In wederzijds vertrouwen samen oplossingen zoeken, is de enige manier om aan onze maatschappelijke opdracht te voldoen.”

- Jelle Hannema, directievoorzitter Vitens

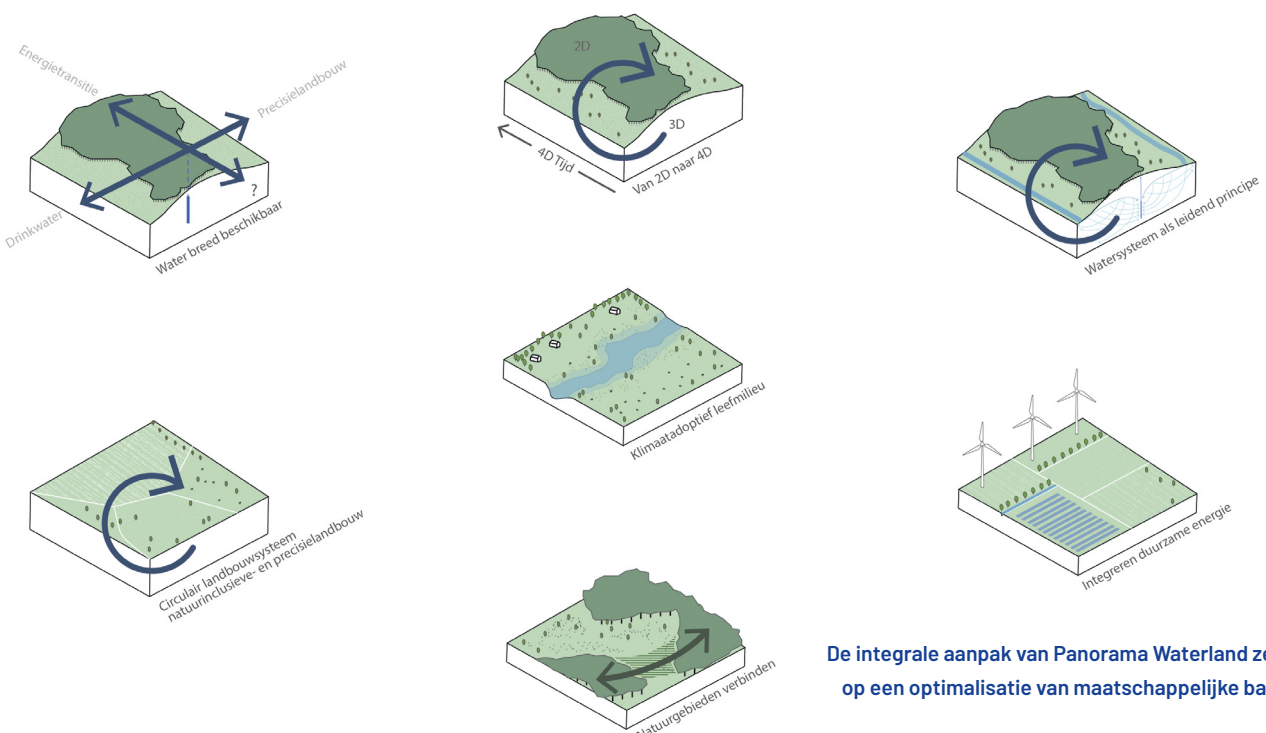
De overheid probeert de economie overeind te houden met miljardeninjecties, inkomenssteun, noodpakketten en kredietversoepeling. De keuzes die nu worden gemaakt zullen nog lang naklinken, met effecten op hoe onze leefomgeving er in de toekomst uit zal zien. De waterwereld sluit zich expliciet aan bij **de oproep van 170 wetenschappers** dat Nederland duurzamer uit deze crisis kan en moet komen. Ons watersysteem staat onder druk. Langere droge periodes volgen op periodes met veel neerslag, wat tot grote fluctuaties in de wateraanvoer leidt. Het verbruik laat de afgelopen jaren een stijgende lijn zien. **De waterschappen** en **drinkwaterbedrijven** pleiten gezamenlijk voor herstel van de natuurlijke balans in het watersysteem. Cruciaal is, naast het zuiniger om-springen met water, het vasthouden van het beschikbare water in dit systeem: de regen niet langer wegpompen, maar bufferen in de bodem voor hergebruik en voor gebruik in droge periodes voor daarbij passende functies. Dit is een principe dat in Panorama Waterland als vertrekpunt wordt gehanteerd: de ruimtelijke inrichting volgt het watersysteem.

Momentum: klimaatverandering en Coronacrisis

Niet alleen de constatering dat het huidige watersysteem tegen haar grenzen aanloopt maar ook de Corona-crisis maken ons ervan bewust dat we onze samenleving op sommige punten fundamenteel anders moeten inrichten.

“Er worden wereldwijd miljarden geïnvesteerd in de wederopbouw, in reactie op de rampen van gisteren. Dat geld kan en moet je nú inzetten voor de projecten van morgen!”

- Henk Ovink, Nederlandse watergezant

De integrale aanpak van Panorama Waterland zet in op een optimalisatie van maatschappelijke baten.

Gebiedsbrede samenwerking

Het concept Panorama Waterland

Vernieuwend aan het concept Panorama Waterland is dat het watersysteem en de bodem leidend zijn voor een integrale benadering van de inrichting van een gebied, en dat gezocht wordt naar de inzet van een eeuwige en schone waterbron. Concreet betekent dit het aanpassen van ons watersysteem dat we decennialang hebben ingericht op het afvoeren van water, en dus de neerslag die normaal gezien het gebied afstroomt en via het oppervlaktewatersysteem wordt afgevoerd, de run off, voortaan vast te houden in het gebied. Welke ingrepen daarbij effectief zijn, verschilt per situatie en moet van gebied tot gebied worden uitgewerkt. Denk daarbij aan het inzetten op het vasthouden en bergen van water en het verbeteren van de sponswerking van de bodem, eventueel aangevuld met een terugpompsysteem. De ingrepen zorgen dat hetzelfde water meerdere keren door het gebied stroomt en op verschillende plekken tot meerwaarde leidt.

“Met het sturen op efficiëntie en specialisatie hebben we water- en ecosystemen zo uitgedund dat ze ontzettend kwetsbaar zijn geworden. Juist een integrale benadering, die dwarsverbindingen legt en nieuwe coalities stimuleert, is toekomstbestendig.”

- Louise Vet, emeritus hoogleraar Ecologie

Landschappelijke functies worden zo ingepast en gecombineerd dat ze optimaal profiteren van het watersysteem en de eeuwige bron, en aansluiten bij de condities van het watersysteem. Dit kan leiden tot het anders vormgeven van functies, tot het anders situeren van functies ten opzichte van elkaar, maar ook tot het toevoegen of juist uitplaatsen van functies. In plaats van grondgebruikers af te houden in het wingebied of aan strenge regels te binden, laat Panorama Waterland zien welke kansen het biedt om samen te werken en te zoeken naar een slimmere combinatie of (waar dat beter past is) scheiding van functies. Dit brengt een robuuste en schone werk- en leefomgeving binnen handbereik, met potentiële maatschappelijke winsten op het gebied van klimaat, landbouw, energie, natuur, wonen en recreatie.

Het perspectief is rijk, maar tegelijkertijd kan Panorama Waterland alleen bestaan bij de gratie van fundamentele veranderingen in het grondgebruik. Een voorbeeld is de door de overheid ingezette transitie naar kringlooplandbouw, zonder uitspoeling naar de bodem en grondwater. De beschikbaarheid, door de eeuwige waterbron, van schoon en voldoende opgepompt water het hele jaar door is van grote waarde en geeft agrariërs houvast bij de transformatie naar een duurzame bedrijfsvoering. Door de wijze waarop het water beschikbaar is ontstaan ook nieuwe natuurwaarden, een sterkere ecologische betekenis en een verbeterde biodiversiteit, maar ook ruimte voor het invullen van behoeften die in het gebied leven op het gebied van huisvesting, gezondheid en recreatie.

“Met Panorama Waterland willen we de normale gang van zaken doorbreken en substantieel de boel verbouwen. Dat is een enorme transitie waar een drinkwaterbedrijf aanjager van kan zijn.”

- Lodewijk van Nieuwenhuijze, H+N+S
landschapsarchitecten

Om te komen tot een waterlandschap zoals Panorama Waterland, is het nodig dat stakeholders samenwerken. Daarin zal ieder verder moeten gaan dan de eigen kerntaak en moeten we grensoverschrijdend denken en werken. Het daagt alle gebiedspartners uit om groot te durven denken en te doen. Ook een partij als Vitens. Want als Panorama Waterland iets laat zien, dan is het dat we in gezamenlijkheid en met een integrale blik in staat zijn de waterbeschikbaarheid en betrouwbaarheid te vergroten. En dit is van levensbelang, zelfs voor een waterrijk Nederland.

“We moeten nieuwe bruggen slaan tussen sectoren, instituties en belanghebbenden. En samen vanuit gedeeld eigenbelang de weg ‘door het midden’ zoeken, met het DNA van het gebied als vertrekpunt.”

- Sjors de Vries, RUIMTEVOLK

Om de uitgangspunten en principes achter Panorama Waterland te toetsen, is in samenwerking met H+N+S Landschapsarchitecten en RUIMTEVOLK een casus uitgewerkt. Het gebied van de Sallandse Heuvelrug is hierbij als voorbeeld gebruikt om het concept (dat dus ook voor andere gebieden toepasbaar is) verder te kunnen te ontwikkelen. De uitkomsten van deze vingeroefening onderbouwen de slagingskansen en plausibiliteit van het gebiedsconcept.

De tijd is rijp

Het is nu tijd voor een volgende stap. Vitens wil graag samen met gebiedspartijen het concept in praktijk brengen en ‘een panorama waterland’ gaan realiseren. Op voorhand wordt geen enkel gebied uitgesloten, de principes van water en bodem als vertrekpunt en het slim combineren van functies zijn immers universeel toepasbaar. Vitens kan daarbij aanjager zijn en verbinden maar vraagt nadrukkelijk ook andere partijen om, vanuit de integrale gebiedsbenadering, een regierol te nemen. Zo een gezamenlijke exercitie zal aantonen of de belofte van Panorama Waterland waargemaakt kan worden.